

References

1. Bezpalko O.V. (2010). *Sotsialne proektuvannia: navchalnyi posibnyk. [Social design: a study guide]*. Kyiv. 127 p. [in Ukrainian].
 2. Honcharenko S.U. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk/hol. red. S. Holovko. [Ukrainian pedagogical dictionary/edited by S. Holovko]*. Kyiv : Lybid, 373 p. [in Ukrainian].
 3. *Entsyklopediia osvity/hol. red. V. H. Kremin. [Encyclopedia of education/edited by V.G. Kremin]*. (2008). Kyiv : Yurinkom Inter, 1040 p. [in Ukrainian].
 4. Yermakov, I.H., Shevtsova, S.M. (2008). Metod proektiv u konteksti zhyttievkykh rezultativ diialnosti uchniv. [The project method in the context of students' life outcomes]. *Proektna diialnist u litsei: kompetentnisnyi potentsial, teoriia i praktyka – Project activity in the lyceum: competence potencial, theory and practice. Naukovo-metodychnyi posibnyk – Scientific and methodological manual*. Kyiv : Departament, 520 p. [in Ukrainian].
 5. Melashenko, K. M. (2006). Tekhnolohiia proektnoho navchannia. [Project learning technology]. *Zavuch №13 (271)*, 12–14. [in Ukrainian].
 6. Fedorchuk, E.I. (2006). Suchasni pedahohichni tekhnolohii. [Modern pedagogical technologies]. *Naukovo-metodychnyi posibnyk – Scientific and methodological manual*. Kamianets-Podilskyi: ABETKA, 51 p. [in Ukrainian].
- Отримано редакцією 15.11.2023 р.

УДК 373.3

DOI: 10.31376/2410-0897-2023-3-53-239-245

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАСКРІЗНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Тихонова Альона Петрівна

доктор філософії, старший викладач кафедри педагогіки і психології початкової освіти
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
e-mail: alenaplugina@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-6463-4553

Федоренко Андрій Андрійович

аспірант першого року навчання кафедри педагогіки і психології початкової освіти
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
e-mail: d197412@ukr.net
ORCID ID: 0009-0002-7869-1537

У статті обґрунтовано формування наскрізних умінь молодших школярів в умовах позашкільних навчальних закладів. Визначено, що основним засобом розвитку наскрізних умінь у молодших школярів є активні, інтерактивні та інноваційні методи навчання, ігрові прийоми, оскільки сприяють розвитку дітей, навчають їх самостійності. Учні початкових класів під час навчання та виховання в позашкільних навчальних закладах мають можливість розвивати наскрізні вміння поза стандартною шкільною програмою. Цілеспрямоване формування наскрізних умінь у молодших школярів у позашкільних навчальних закладах має важливе значення. Схарактеризовано наскрізні вміння молодших школярів, що включають здатність до комунікації, генерування ідей, критичне мислення, ініціативність, оцінювання ризиків та ухвалення рішень, емоційний інтелект, логічне мислення, роботу в команді, креативність і розв'язання проблем. Розвиток наскрізних умінь починається з раннього віку. Визначено, що задля забезпечення успішного формування наскрізних умінь у молодших школярів необхідно розвивати їх шляхом позитивного навчання та створення сприятливого освітнього середовища. Розвиток наскрізних умінь у молодших школярів потребує системного підходу та цілеспрямованості.

Ключові слова: наскрізні вміння, молодші школярі, сприятливе освітнє середовище, позашкільні навчальні заклади.

Постановка проблеми. У сучасному світі конкуренція, що постійно зростає та швидкі зміни в соціально-економічному середовищі ставлять перед освітою нові завдання. Вимоги до майбутніх професіоналів не обмежуються лише наявністю технічних знань, а й вимагають належного розвитку особистості, включаючи наскрізні вміння (soft skills). Ці вміння включають навички комунікації, співпраці, критичного мислення, креативності, лідерства, що є необхідними для ефективного функціонування в сучасному суспільстві.

Особлива увага до формування наскрізних умінь у молодших школярів є обґрунтованою, оскільки саме на цьому етапі розвитку дитини формуються основи для майбутнього особистісного та професійного успіху. Молодші школярі, перебуваючи у процесі навчання та виховання в позашкільних навчальних закладах, мають можливість розвивати свої наскрізні вміння поза стандартною шкільною програмою.

Цілеспрямоване формування наскрізних умінь у молодших школярів в позашкільних навчальних закладах має важливе значення для освітньої спільноти та практиків. Розуміння ефективних методик, стратегій і підходів до розвитку наскрізних умінь у молодших школярів може допомогти вчителям, психологам та іншим фахівцям удосконалити свою роботу з дітьми.

Ураховуючи важливість формування наскрізних умінь у молодших школярів і переваги позашкільних навчальних закладів у цьому процесі, дослідження, спрямовані на означену проблему, мають практичну значущість для розвитку особистості та підготовки молодших школярів до життя і подальшої професійної діяльності. Отримання нових наукових даних та висновків стосовно ефективних стратегій і практик розвитку наскрізних умінь у позашкільних навчальних закладах може сприяти поліпшенню якості освіти, забезпечивши підготовку молодого покоління до викликів сучасного світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для підтримки та розвитку наскрізних умінь у системі освіти в різних країнах регламентують освітні документи державного значення. Зокрема, в Україні Національна доктрина розвитку освіти (2017 р.) та Закон України «Про освіту» (2017 р.) наголошують на важливості розвитку особистості, формуванні різнопланових компетентностей учнів. Програма розвитку освіти до 2029 року «Нова українська школа» зазначає необхідність розвитку учнівської пізнавальної активності, комунікативної компетентності та самостійності учнів. Проблема розвитку наскрізних компетентностей широко розглядається в галузі освіти і представлена в концепціях «Нова українська школа», «Національні стандарти початкової освіти», «Сучасна примірня освітня програма». Вона також активно обговорюється на наукових конференціях, семінарах, симпозіумах і форумах.

В інших країнах є документи, що визнають важливість розвитку наскрізних умінь у молодших школярів. Зокрема, у США Комісія з належності до професій та розвитку навичок підкреслює значення міжособистісних, комунікативних та творчих умінь для успіху в майбутній праці. Питання розвитку гнучких умінь цікавить науковців у всьому світі, оскільки вони стали необхідною умовою успішної діяльності людини у XXI столітті.

Ряд зарубіжних учених, які займаються цією проблематикою, розглядали такі аспекти формування наскрізних умінь у молодших школярів: Д. Годлінг вивчав вплив саморегуляції на розвиток соціальних навичок у дітей; Джеймс П. Комер досліджував вплив позашкільних програм на розвиток особистості та соціальних навичок у дітей; психолога Е. Гернандес наголосив, що розвиток спілкування, співпраці та критичного мислення у молодших школярів сприяє у процесі виконання творчих завдань та групової діяльності.

Проблемі розвитку гнучких умінь присвятили свої дослідження і вітчизняні дослідники: Т. Алексєенко, О. Беспалько, В. Болгаріна, Н. Гишко, О. Демченко, І. Зверева, А. Капська, Н. Казмірчук, Л. Коваль, О. Кононко, Н. Лазаренко, Л. Міщик, Н. Мозговий, Л. Мірошник, О. Лазаренко, Н. Мозгальова, Л. Новікова, А. Рижанова, І. Стахова, Л. Штефан й ін. Дослідники стверджують, що гнучкі вміння – це набір умінь, що доповнюють тверді вміння.

К. Коваль, О. Абашкіна розглядають розвиток наскрізних умінь як один із важливих чинників працевлаштування. С. Бацунов, І. Кунгурова, І. Дереча досліджують детермінанти розвитку наскрізних умінь. Т. Яркова, І. Черкасова вивчають формування наскрізних умінь у вчителів. І. Гарбузюк визначає концептуальні засади освітніх практик, що базуються на життєвих компетентностях. А. Івоніна, О. Чуланова, Ю. Давлетшина, С. Наход вивчають роль наскрізних умінь у професійному розвитку. Н. Жадько, М. Чуркіна простежують відмінність між *hard skills* і *soft skills*.

Дослідження в означеній сфері включає аналіз існуючих програм та практик, що спрямовані на розвиток наскрізних умінь у молодших школярів у позашкільних навчальних закладах. Важливо дослідити, які методи та підходи є найбільш ефективними, як вони впливають на розвиток соціальних навичок, соціальної та комунікативної компетентності та інших аспектів особистісного зростання у дітей молодшого шкільного віку.

Відтак, дослідження процесу формування наскрізних умінь у молодших школярів у позашкільних навчальних закладах є важливим і актуальним завданням, що сприяє розвитку освітньої практики та покращенню підготовки молодого покоління до вимог сучасного світу.

Формулювання мети статті. Метою пропонованої статті є обґрунтування особливості формування наскрізних умінь у молодших школярів в умовах позашкільних навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу (з повним обґрунтуванням отриманих результатів). Сучасне суспільство ставить перед освітою нові виклики, одним з яких є формування особистості, здатної приймати неординарні рішення та будувати ефективні відносини в умовах швидкозмінної реальності. Активність, самостійність, креативність, комунікабельність, достатня самооцінка і здатність адаптуватися до швидких змін – риси характеру, що є важливими на сучасному історичному етапі розвитку інформаційного суспільства [1, с. 16.]. Як відзначається в педагогічних дослідженнях, на нинішньому етапі розвитку українських позашкільних навчальних закладів дедалі більшого значення набуває проблема розвитку наскрізних умінь. Сучасна позашкільна освіта перебуває на порозі реформ, пов'язаних із орієнтацією навчання на розвиток умінь, необхідних на ринку праці. Модернізація ґрунтується на інноваційних перетвореннях практично всіх компонентів системи освіти, включно з навчанням упродовж усього життя, онлайн-освітою та змішаним навчанням [4].

У той час як загальноосвітні заклади активно прищеплюють дітям знання, вони майже не навчають соціальних навичок, або так званих наскрізних умінь (наприклад, лідерства, роботи в команді, організаторських здібностей). Ці уміння покликані допомогти молодшим школярам застосовувати отримані знання та досягти таких цілей у майбутньому житті, як вступ до престижного вишу, успішна кар'єра, щаслива сім'я та справжні дружні стосунки.

У сучасних умовах також зростає потреба у вихованні творчих особистостей, здатних знайти своє місце на складних життєвих перехрестях, спроможних до самовизначення та самореалізації. Поступово зростає значення освіти для розвитку особистісних якостей, що дають змогу стати активним суб'єктом соціальної взаємодії. Це пов'язано із тим, що становлення соціально активної та гармонійно розвиненої особистості багато в чому залежить від власних зусиль людини щодо самовдосконалення як необхідної умови успішності в самовизначенні, самореалізації та життєтворчості.

У документах з модернізації освіти наголошується на зміні її ролі та функцій у процесі суспільних перетворень. Від обслуговування інтересів держави вона переходить до задоволення потреб особистості, суспільства та соціальних груп. Метою освіти відповідно до нового підходу є розвиток особистості [3]. Відтак, на перше місце ставиться не опанування сукупністю знань, а розвиток особистості учня та різних видів компетентностей.

Компетентнісний підхід до навчання лежить в основі Нової української школи (НУШ) [7]. Згідно зі стандартами НУШ, ключовими компетентностями, якими має оволодіти сучасний здобувач освіти, є: комунікація державною та іноземною мовами, математична грамотність, компетентність у сфері природничих наук і технологій, інформаційна та цифрова компетентність, навчання впродовж усього життя, соціальна та громадянська компетентність, підприємництво, загальнокультурна грамотність, екологічна грамотність та здоровий спосіб життя [4].

Наскрізні вміння – комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, що відповідають за успішне навчання, високу продуктивність і на відміну від спеціалізованих навичок, не пов'язані з конкретною сферою діяльності, їх ще називають м'які або гнучкі.

Поняття «наскрізні вміння» почало вживатися у наукових роботах з кінця ХХ століття. Першими це поняття застосували американські та німецькі управлінці, а потім воно з'явилося в працях науковців і освітян. Наскрізні уміння розглядали поруч із твердими вміннями (hard skills) і вважали їх доповненням до професійних умінь.

У 2017 році було розроблено офіційно прийняту класифікацію наскрізних умінь і пояснення стосовно неї «Європейські навички, компетентності, кваліфікації і види занять» (ESCO), що включає в себе тисячу триста вісімдесят чотири навички, що використовуються ринком праці. Наголошено, що вміння, пов'язані з комунікацією, креативністю та управлінням, визначають ефективність мислення [9].

Наскрізні уміння дослідники визначають як здатність людини до міжособистісної взаємодії і відповідні особистісні характеристики. Зокрема, наскрізні вміння – це соціологічний термін, що відносяться до коефіцієнта емоційного інтелекту особистості; набір рис особистості, соціальні уміння, комунікативні здібності, дружелюбність і оптимізм [4].

Ряд авторів акцентують значущість наскрізних умінь у розбудові професійної кар'єри. Наскрізні уміння – це риси характеру, що поліпшують здатність людини взаємодіяти із іншими людьми, працездатність і перспективи кар'єрного зростання. Наскрізні уміння – це особисті якості, особливості, таланти або рівень захоплення професійною діяльністю, які відрізняють одну особистість від інших людей зі схожими вміннями і компетентностями [1].

До наскрізних умінь науковці відносять: лідерські якості та вміння працювати у команді, уміння навчати та проводити переговори, уміння ставити та досягати поставлених цілей, управління часом, цілеспрямованість, презентаційні уміння, навички ефективної комунікації, стресостійкість, креативність, творчий підхід до вирішення завдань та аналітичні здібності тощо. Також до цієї групи належать індивідуальні, комунікативні й управлінські уміння.

У Концепції «Нова українська школа» наскрізних умінь молодших школярів включено: здатність до комунікації, генерування ідей, критичне мислення, ініціативність, оцінювання ризиків та ухвалення рішень, конструктивне управління емоціями, емоційний інтелект, логічне мислення, роботу в команді, креативність і розв'язання проблем. Перед вчителями ставиться завдання допомогти учням оволодіти означеними вміннями.

Формування наскрізних умінь починається з раннього віку. Початкова освіта має значний позитивний вплив на когнітивний розвиток учнів і формування навичок, вони багаторазово посилюються під час освітнього процесу і в подальшому житті, зокрема необхідними є креативність, критичне мислення та вміння розв'язувати проблеми, а також володіння новітніми технологіями. Крім того, дедалі більшу увагу приділяють міжособистісним і соціально-емоційним навичкам, зокрема вмінню працювати з іншими людьми, координувати зусилля і спілкуватися. Головна роль освіти полягає в тому, щоб підготувати молодих людей до майбутнього. Важливо навчити їх приймати і розвивати свої унікальні людські якості [8].

Позанавчальна діяльність, участь молодших школярів у різних видах діяльності є важливою сферою самоактивації та водночас можливістю для самовизначення і самореалізації особистості. Вільна від жорсткої регламентації та примусу, позанавчальна діяльність надає широкі можливості для самостійності та самодіяльності і є привабливою для учнів початкових класів. Виходячи із зазначеного вище, можна стверджувати про правомірність реалізації питань формування наскрізних умінь у позашкільних навчальних закладах.

Активні, інтерактивні та інноваційні методи навчання варто розглядати як основний спосіб розвитку гнучких умінь у вихованців. Вони є важливими, оскільки сприяють розвитку дітей, навчають їх самостійності в пізнанні та ухваленні рішень, дають змогу знаходити розв'язання нових, нестандартних завдань. Інноваційні методи та форми роботи допомагають педагогам позашкільних навчальних закладів формувати в учнів особистісні якості, різні способи мислення та соціальної поведінки.

Діяльність позашкільних навчальних закладів спрямована на оволодіння молодшими школярами технологічними та дослідницькими знаннями та вміннями, розширення їхнього кругозору, задоволення потреб школярів у підвищенні рівня освіти із основ інформатики та комп'ютеризації, проєктної, експериментальної та винахідницької діяльності, реалізацію компетентнісного підходу шляхом вивчення й застосування технологій та конструкторських умінь.

У початковій школі наскрізні вміння виявляються у творчості та здатності реалізовувати оригінальні ідеї та знаходити нові рішення в нестандартних ситуаціях. Наскрізні вміння можна розвивати як у процесі навчання, так і в позаурочний час. Однією з найефективніших форм є ігри та ігрові технології, що дають змогу молодшим школярам спілкуватися з учителями та однолітками, розвиваючи в них вміння спілкуватися з людьми різного віку, переконувати інших, слухати та розуміти інших. Активна участь у підготовці спільних проєктів також сприяє розвитку наскрізних умінь. Розроблення та планування проєктів дають змогу молодшим школярам розвивати такі вміння: робота в команді, ухвалення рішень і публічні виступи. Розвиток наскрізних умінь учнів потребує активного використання ігор, дискусійних методів, проєктної діяльності, а також поєднання урочної та позаурочної діяльності [2].

Під час організації гурткової діяльності використовуються певні прийоми та методи, спрямовані на активізацію творчих здібностей учнів. Ці прийоми та методи покликані стимулювати творчість учнів і водночас сприяти розвитку їхнього творчого потенціалу, розвитку особистості та готовності учнів до творчої діяльності. Також ефективним є використання ігрових прийомів і форм навчання, спрямованих на розвиток наскрізних умінь учнів.

У позашкільних навчальних закладах створюється невимушена атмосфера, де молодші школярі почувуються психологічно комфортно, відкриті для сприйняття і розуміння. Повністю відсутня негативна оцінка висловлювань і дій учнів під час розв'язання творчих завдань. Використовуються різноманітні ігрові прийоми, спеціальні тренінги, невербальне спілкування та інші методи.

Наприклад, для дітей молодшого шкільного віку рекомендовано проводити «Веселі уроки». Заняття варто починати із веселих жартівливих історій, загадок, фокусів тощо. Оскільки спонтанного, ситуативного гумору дітям бракує, і вони ставляться до нього насторожено, психологи радять особливо заохочувати дітей до використання гумористичних розмов і невербального гумору (жести, міміка, пантоміма). Можна підготувати різноманітні гумористичні ситуації [5]. Одним із найважливіших психологічних прийомів творчої гри є гнучка зміна ролей, молодших школярів, як правило, цікавлять різні ролі та їхня зміна. Переходи від складних, творчих ролей до інших, простіших, дають можливість розслабитися і зняти втому.

Педагогічні переваги використання означених методів виявляються під час тривалої, систематичної роботи з учнями. Використання комплексу вправ та ігор, спрямованих на розвиток у вихованців наскрізних умінь, сприяє цілеспрямованому та системному підходу до навчання молодших школярів тим навичкам, яких їм бракує, а також дає змогу застосовувати індивідуальний підхід. Розвиток сучасної, творчої та активної особистості неможливий без умов довіри між учителем та учнем, позитивного ставлення, відкритості, підтримки, оптимізму і повної свободи мислення з боку учня.

Важливою умовою формування наскрізних умінь у молодших школярів є створення адаптивного навчального середовища. Розуміння того, які саме наскрізні вміння варто розвивати у молодших школярів, допоможе в плануванні і організації діяльності позашкільних навчальних закладів, що дозволить забезпечити індивідуалізований підхід до кожного учня, урахувавши його потреби та можливості.

Формування наскрізних умінь у молодших школярів в позашкільних навчальних закладах сприяє поширенню та впровадженню кращих практик у систему освіти загалом. В учнів формуються основи для подальшого навчання та професійного розвитку. Освічені та навчені вмінню працювати в команді, висловлювати свої думки та ідеї, бути креативними та розв'язувати проблеми, молоде покоління зможе краще впоратися із викликами сучасного світу та бути конкурентспроможними. Це сприяє створенню більш гармонійного та гнучкого навчального середовища, що враховує потреби і можливості кожної дитини, а також готує їх до успішного життя в сучасному світі [1].

До переваг формування наскрізних умінь у молодших школярів відносимо:

- покращення якості освіти – упровадження ефективних підходів та стратегій до навчання, що сприяють розвитку наскрізних умінь у молодших школярів, що дає змогу покращити загальну якість освіти та підготувати учнів до сучасного світу із його складними викликами та вимогами;
- індивідуальний підхід – учителі й батьки зможуть краще розуміти потреби, можливості кожної дитини та використовувати підходи, що найкраще відповідають їхнім особистісним особливостям і розвитку;
- підготовка до майбутнього – розвиток наскрізних умінь у молодших школярів створює основу для подальшого навчання та професійного розвитку. Учні, які володіють цими вміннями, здатні краще адаптуватися до змін у суспільстві та розвиватися як гнучкі, творчі та соціально адаптовані особистості;
- соціальний вплив – розвиток наскрізних умінь у молодших школярів сприяє покращенню міжособистісної взаємодії, формує вміння співпрацювати, ефективно комунікувати та розв'язувати конфлікти [6].

Зазначені переваги мають великий потенціал для подальшого розвитку освіти і суспільства в цілому, що вимагає спільних зусиль із боку дослідників, педагогів, батьків, законодавців і громадськості.

Для ефективного розвитку наскрізних умінь у молодших школярів необхідно створити сприятливі умови та ресурси, що передбачає включення у навчальні програми, підручники, навчальні матеріали методик формування наскрізних умінь, створення відповідного освітнього середовища, а також підтримку вчителів і батьків. Формування наскрізних умінь у молодших школярів в позашкільних навчальних закладах важливі не лише з академічної точки зору, а й з точки зору соціального розвитку суспільства. Молодші школярі – це майбутнє нації, і їхні здібності та вміння будуть визначати напрям розвитку України та світу у найближчому майбутньому.

Формування гнучких умінь стає ключовим аспектом, оскільки допомагає молодому поколінню стати впевненими та адаптивними в сучасному світі. Для забезпечення успішного формування наскрізних умінь у молодших школярів, необхідно розвивати їх шляхом позитивного навчання та створювати сприятливе освітнє середовище. Навчання має бути цікавим, захоплюючим і спрямованим на стимулювання інтересів учнів. Учителі та батьки мають заохочувати молодших школярів брати участь у проєктах та конкурсах, що сприяють розвитку наскрізних умінь.

Також важливою складовою є інформаційна грамотність, молодші школярі мають навчитися критично оцінювати інформацію, розрізняти правдиву і неправдиву інформацію, уміти користуватися різними джерелами інформації, що стає дедалі важливішим у цифрову епоху, коли доступ до інформації надзвичайно швидкий і легкий. Потрібно навчити учнів початкових класів уміти вирішувати конфлікти та комунікувати. Конфлікти – це невід'ємна частина життя і навчання молодших школярів, тому потрібно вміти їх вирішувати мирним шляхом та знаходити компроміси. Для цього необхідно розвивати емоційний інтелект, що допомагає розуміти свої власні почуття та почуття інших.

Означені аспекти мають бути впроваджені в освітній процес у співпраці з учителями, батьками та позашкільними навчальними закладами. Спільна робота та взаємодія всіх учасників освітнього процесу допомагають створити повноцінне середовище для розвитку наскрізних умінь у молодших школярів.

Загалом, формування наскрізних умінь у молодших школярів потребує системного та цілеспрямованого підходу. Це важливий крок у підготовці молодого покоління до життя в сучасному світі, де кожен громадянин має бути готовий до викликів і можливостей, які стоять перед ним. Сформовані наскрізні вміння допомагають учням стати успішнішими, впевненішими у своїх можливостях, що відкриває перед ними безмежні перспективи в майбутньому.

Висновки (з перспективами подальших розвідок із напрямку). Таким чином, позашкільні навчальні заклади відіграють важливу роль у формуванні наскрізних умінь у молодших школярів, підготовці їх до життя в сучасному світі та створюють умови для розвитку особистості кожного учня. Важливо відзначити, що робота над формуванням наскрізних умінь у позашкільних навчальних закладах вимагає згуртованості та співпраці всіх учасників освітнього процесу. Основне завдання учителів позашкільних навчальних закладів – створювати стимулювальне освітнє середовище та допомагати учням розвивати їхні наскрізні здібності, упроваджувати інноваційні методики та сприяти ефективності навчання й розвитку.

Ураховуючи важливість формування наскрізних умінь у молодших школярів, позашкільні навчальні заклади відіграють ключову роль у підготовці молодого покоління до життя в сучасному суспільстві. Основний виклик освітнього процесу – навчити молодших школярів мислити творчо та критично, розвивати наскрізні вміння та бути конкурентоспроможними на ринку праці.

Перспективи подальших розвідок убачаємо в науковому пошуку та методичному розробленні ефективних шляхів формування наскрізних умінь у молодших школярів в умовах позашкільних навчальних закладів.

Список використаної літератури

1. Дмитренко К. А. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності : метод. посіб. Харків : ВГ «Основа», 2018. 119 с.

2. Дроздова Ю. В., Дубініна О. В. Концептуальні підходи до визначення «soft skills» у сучасних освітніх та професійних моделях. *Soft skills – невід’ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у XXI столітті*: тези доповідей (Київ, 21 лютого 2020 р.). Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. С. 31–34.
3. Ізотова Є. І. Індивідуалізація професійної діяльності педагогів і психологів і її вплив на соціалізацію молодших школярів. *Психологія і школа*. 2010. № 1. С. 24–39.
4. Концепція Нової української школи. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalnaserednya/uasch2016/konczercziya.htm> (дата звернення: 25.10.2023).
5. Майструк Г. І. Шляхи формування творчої особистості дитини на заняттях гуртка початкового технічного моделювання: методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Науково-методичний центр ЦДЮТ, 2016. 44 с. URL: <https://www.slideshare.net/NatashaKachkovskaya/ss-55134530> (дата звернення: 20.10.2023).
6. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи* / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : «К.І.С.», 2004. С. 64–70.
7. Пометун О. І. Запровадження компетентнісного підходу – перспективний напрям розвитку сучасної освіти. *Вісник*. 2004. № 22. URL: <http://www.visnykOiatp.org.ua> (дата звернення: 25.10.2023).
8. Ціннісна складова соціалізації особистості дитини в умовах сьогодення : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (23 квітня 2020 р., м. Дніпро), КЗВО «ДАНО» ДОР» / наук. ред. В. В. Сиченко, О. В. Ковшар, В. В. Шинкаренко, С. В. Майданенко. Дніпро, 2020. 278 с.
9. Ясна І. Soft skills: універсальні навички європейського рівня. 2015. URL: <https://studway.com.ua/soft-skills/> (дата звернення: 22.10.2023).

PACULIARITIES OF FORMING THE PRIMARY SCHOOL STUDENTS' TRANSVERSAL SKILLS IN THE CONDITIONS OF EXTRACURRICULAR EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Tykhonova Alyona

Doctor of Philosophy, Senior Teacher of Primary Education Pedagogy and Psychology Department
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Fedorenko Andrii

Graduate Student of the First Year of Study of Primary Education Pedagogy and Psychology Department
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Introduction. *Modern society poses new challenges to education, one of which is the formation of personalities capable of making extraordinary decisions and effectively establishing relationships in a rapidly changing reality. Activity, independence, creativity, sociability, adequate self-esteem, the ability to adapt to rapid changes are personality traits that are important at the current stage of society's development.*

At the current stage of extracurricular education institutions in Ukraine, the issue of developing the transversal skills is becoming more and more relevant. Modern out-of-school education is just on the threshold of reforms related to the orientation of education to the development of skills that are in demand on the labor market. The basis of modernization is the innovative transformation of almost all components of the educational system, including continuous education, distance, and mixed learning.

Recent studies review. *In the documents on the modernization of education, it is noted that the process of reforming society, the role and functions of education are changing: they are shifting from serving the interests of the state to meeting the needs of the individual, society, and social groups. The goal of education according to the new approaches is personality development.*

The process of the state educational policy implementation in the field of general secondary education reform «New Ukrainian School» and foreign researches led to increasing the attention of scientists and school practitioners to the issue of forming the transversal skills in the system of modern extracurricular education. Research by V. Verbytskyi, V. Machuskyi, A. Kornienko, O. Lytovchenko and other specialists in the field of extracurricular education shows that this problem is solved by implementing a complex of scientific approaches to learning in extracurricular education and forming transversal skills that are necessary for success person during life.

Such modern approaches to the organization of the educational process in extracurricular education institutions require the creation of an innovative educational environment, the main criterion for evaluating the work of which should be the formation of transversal skills in a growing individual, which include cognitive, communicative, personal and interpersonal skills, as well as lifelong learning.

Purpose *of the paper is to substantiate the peculiarities of forming primary school pupils' transversal skills in the conditions of extracurricular educational institutions.*

Results. *In contemporary world, growing competition and rapid changes in the socio-economic environment pose new challenges to education. The requirements for intending professionals are not limited to the availability of technical knowledge, but also require proper personal development, including transversal skills. The identified skills include: communication, cooperation, critical thinking, creativity, leadership, etc., which are necessary for effective functioning in modern society.*

Special attention to the formation of primary school pupils' transversal skills is justified, since it is at this

stage of the child's development that the foundations for future personal and professional success are formed. Primary school pupils have the opportunity to develop their transversal skills outside the standard school curriculum in extracurricular educational institutions.

The basis for some universal competences is present in a person from birth, for example, persistence, good memory, curiosity, but most transversal skills need to be developed during life. The first source of forming them in primary school pupils is the example of their parents. If adults know how to find a way out of conflict and stressful situations, this teaches the child flexibility, finding compromises. Sociable parents rarely grow withdrawn children. In families where enough attention is paid to games, fun entertainment (board games, intellectual competitions among family or friends), children develop logical thinking, patience, analytical abilities, memory and erudition.

The second source of forming primary school pupils' transversal skills is club work and sport sections. Sports develop willpower and the ability to work in a team. Drawing and music train both hemispheres of the brain and stimulate intellectual skills. Classes in technical, experimental and research clubs provide an opportunity for self-expression, creativity development, manifestation of leadership qualities, communication development, ability to work in a team, etc.

The third source of primary school pupils' transversal skills development is a variety of school projects that develop not only intellectual, but also social and leadership students' skills.

In the article we consider some basic methods of students' transversal skills development in technical clubs of extracurricular education institutions. Based on the tasks of modernization of the Ukrainian education system, special attention in extracurricular educational institutions is paid to the improvement of education methods and forms aimed at self-determination of the individual, creating the conditions for pupils' self-realization, in particular active and interactive methods. The specified teaching methods can be considered the main methods of developing children's transversal skills during club work, because they contribute to the primary school pupils' development, teach them independence in cognition and decision-making. Innovative methods and forms of work help club teachers to form students' character traits, different ways of thinking and social behavior. It is worth noting the following key competencies: lifelong learning; social competencies; entrepreneurship and financial literacy; cultural competence; environmental competence; innovativeness.

Conclusion. *Therefore, the priority tasks of pedagogical staff of extracurricular education institutions are to create conditions for educating the younger generation on the best achievements of national culture and spiritual heritage, the heroic past and present of the Ukrainian people; involvement of primary school pupils in educational and creative work, socially significant affairs, public, charitable activities, participation in social, intellectual, artistic, nature conservation, local history projects; promoting the physical training of school students, establishing a healthy lifestyle.*

Key words: *transversal skills, primary school pupils, extracurricular educational institutions, communication, cooperation, critical thinking, creativity, leadership.*

References

1. Dmytrenko, K. A. (2018). Zvychni formy roboty – novyi pidkhid: rozvyvaiemo kliuchovi kompetentnosti [Usual forms of work – a new approach: we develop key competencies]. *VH «Osnova»*, 119 [in Ukrainian].
2. Drozdova, Yu. V., Dubinina, O. V. (2020). Kontseptualni pidkhody do vyznachennia «soft skills» u suchasnykh osvitykh ta profesiynykh modeliakh [Conceptual approaches to the definition of «soft skills» in modern educational and professional models]. Kyiv: Kyiv. 31–34 [in Ukrainian].
3. Izotova, Ye. I. (2010). Indyvidualizatsiia profesiinoi diialnosti pedahohiv i psykholohiv i yii vplyv na sotsializatsiiu molodshykh shkoliariv [Individualization of the professional activity of teachers and psychologists and its influence on the socialization of younger schoolchildren]. 1. 24–39 [in Ukrainian].
4. *Kontseptsiiia Novoi ukrainskoi shkoly [Concept of the New Ukrainian School]* (2016). URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalnaserednya/uasch2016/konczepczya.htm> [in Ukrainian].
5. Mastruk, H. I. (2016). Shliakhy formuvannia tvorchoi osobystosti dytyny na zaniattakh hurtka pochatkovoho tekhnichnoho modeliuvannia [Ways of forming a child's creative personality in classes of the initial technical modeling group], 44. URL: <https://www.slideshare.net/NatashaKachkovskaya/ss-55134530> [in Ukrainian].
6. Pometun, O. I. (2004). Dyskusiiia ukrainskykh pedahohiv navkolo pytan zaprovadzhennia kompetentnisnoho pidkhodu v ukrainskii osviti [Discussion of Ukrainian teachers on the issues of introduction of the competence approach in Ukrainian education]. K.: «K.I.S.». 64–70 [in Ukrainian].
7. Pometun, O. I. (2004). Zaprovadzhennia kompetentnisnoho pidkhodu – perspektyvnyi napriam rozvytku suchasnoi osvity [The introduction of the competence approach is a promising direction for the development of modern education]. 22. URL: <http://www.visnykOiatp.org.ua> [in Ukrainian].
8. Tsinnisna skladova sotsializatsii osobystosti dytyny v umovakh sohodennia [A valuable component of the socialization of the child's personality in today's conditions]. (2020). KZVO «DANO» DO R». Dnipro. 278 [in Ukrainian].
9. Iasna, I. (2015). Soft skills: universalni navychky yevropeiskoho rivnia [Soft skills: universal skills of the European level]. URL: <https://studway.com.ua/soft-skills/> [in Ukrainian].

Отримано редакцією 27.10.2023 р.